

APIE PANEVĖŽIO GATVIŲ PAVADINIMŲ KEITIMĄ 1944 METAIS

1944 m. liepos 22 d. sovietinei kariuomenei iš Panevėžio išstūmus vokiečius, į miestą sugrįžo sovietinė valdžia. Vienas pirmųjų darbų, kuriuos ji atliko, - pervadino karo metais pakeistus gatvių pavadinimus.

Panevėžio apskrities archyve saugomi dokumentai liudija, kad Panevėžio miesto vykdomojo komiteto Komunalinio ūkio skyrius 1944 m. rugpjūčio 17 d. pateikė miesto vykdomojo komiteto pirmininkui gatvių pavadinimų sąrašą ir paprašė jį artimiausiu laiku koreguoti.

Šis dokumentas įdomus keliais aspektais. Pirma, iš jo sužinome, kad tuo metu Panevėžyje buvo 170 gatvių. Tiek jų įrašyta sąrašė. Antra, sąrašo taisymai liudija, kad buvo skubama pirmiausia pakeisti 1941 m. birželio sukilimą bei NKVD aukų atminimą įamžinusius gatvių pavadinimus. Su Lietuvos nepriklausomybe ir jos kovomis susijusių aikščių ir gatvių vardai, kaip antai, Laisvės, Nepriklausomybės, Savanorių, Vasario 16-osios, Bataliono, palikti netaisyti ir apie jų keitimą tuo metu nebuvo galvojama.

Panevėžio miesto vykdomasis komitetas 1944 m. spalio 4 d. priėmė nutarimą Nr. 17 „Dėl pakeitimo penkių gatvių pavadinimų Panevėžio mieste“. Jo preambulėje, dėl ko buvo priimtas šis nutarimas, rašoma: „Turint galvoje, kad Panevėžio miesto penkios gatvės laike fašistų okupacijos buvo pavadintos banditų vardais, kas erzina tarybinius gyventojus“.

Šiame nutarime „banditais“ įvardinti 1941 m. birželio 26 d. NKVD nužudyti Panevėžio gydytojai: Juozas Žemgulys, Stasys Mačiulis, Antanas Gudonis. Jų vardais pavadintas gatves Panevėžio miesto vykdomasis komitetas nutarė atitinkamai pakeisti karo metais žuvusių sovietinių partizanų Antano Česnelio, Kazio Štaro bei sušaudyto prokuroro Juozo Danilavičiaus vardais.

Kitais dviem šio nutarimo punktais Partizanų gatvė pavadinta poeto Juliaus Janonio vardu ir čia pat skliausteliuose paaiškinta: „Partizanų gatvė buvo fašistų pakeista ir reiškia banditų simbolį“. 1941 m. birželio sukilimo atminimui Birželio 22 d. vardu pavadintai Džonto gatvei gražintas buvęs jos pavadinimas.

Toks Panevėžio miesto vykdomojo komiteto nutarimo turinys akivaizdžiai prieštarauja istorinei tiesai. Jai priešpastatytas melas ir propaganda, kuria buvo siekiama iš atminties ištrinti 1941 metų antisovietinį lietuvių ginkluotą sukilimą ir raudonojo teroro aukas.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, enkavedistų nužudytų Panevėžio gydytojų J. Žemgulio, S. Mačiulio, A. Gudonio vardais atitinkamai pavadinti buvęs A. Puškino bulvaras, M. Gorkio, V. Majakovskio gatvės. Šalia jų vienai iš esančių gatvių suteiktas kartu su gydytojais nužudytos medicinos seselės E. Kanevičienės vardas. J. Janonio gatvei bei Džonto gatvei, kuri vėliau sovietmetyje buvo pavadinta K. Giedrio vardu, buvę Partizanų ir Birželio 22-osios pavadinimai nebuvo gražinti.

Leonas Kaziukonis
Panevėžio apskrities
archyvo direktorius